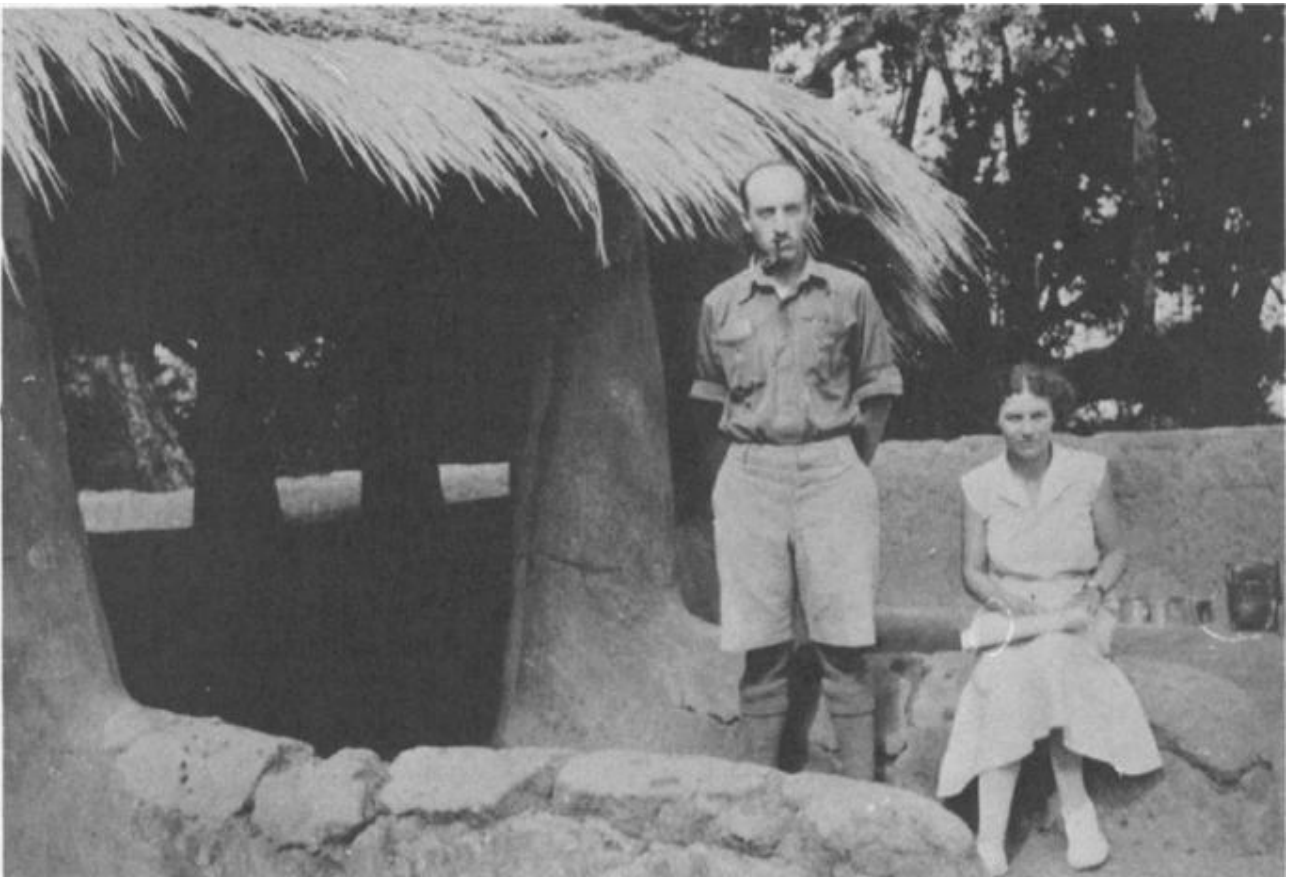

Meyer Fortes hos stammen Tallensi: en undersökning om en förändrad samhällsstruktur som följd av den västerländska kolonialismen

Meyer och Sonia Fortes i Taleland, omkr. 1937, hämtad ur "Notes toward a biography of Meyer Fortes"
(Drucker-Brown, 1989) s. 381

Abstract

Meyer Fortes among the Tallensi: A study of a shifting social structure as a consequence of Western colonialism

The aim of this paper is to analyse the fieldwork that the British anthropologist Meyer Fortes conducted in the mid-thirties among the Tallensi-tribe in northern Ghana, then called British Gold Coast, a country that had been a European colony for several hundred years. It was not however until the early years of the 20th century that the British Empire, which had had control over the Gold Coast for almost half a century now, turned his attention to the tribal societies in the northern territories of the country. Thanks to his research in a region that had not until now begun to come in contact with the southern part of the country where the British presence was strong and the western culture widespread, Fortes has ever since been considered as one of the greatest pioneers in African anthropological studies. This study is about the cultural clash between the northern and the southern, between the most rural and the most urbanized part of Ghana, such as Meyer Fortes witnessed it, and particular focus will be put on how the British anthropologist experienced the foreign indirect rule as a factor of disequilibrium for a system of values that was threatened to undergo.

Keywords: Social anthropology, social structure, tribal society, colonialism, Tallensi, Meyer Fortes

Nyckelord: socialantropologi, social struktur, stamsamhälle, kolonialism, Tallensi, Meyer Fortes

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
<i>Syfte och frågeställningar</i>	<i>5</i>
<i>Teori och Metod</i>	<i>3</i>
<i>Forskningsöversikt.....</i>	<i>5</i>
<i>Källmaterial och källkritik.....</i>	<i>6</i>
Meyer Fortes: bakgrund, förebilder och författarskap.....	8
<i>Malinowskis definition av Funktionalism och Radcliffe-Browns invändning.....</i>	<i>11</i>
<i>The Dynamics of Clanship Among the Tallensi: innehåll och mottagande</i>	<i>12</i>
Meyer Fortes' hos Tallensi-stammen: den traditionella samhällsstrukturens underminering.....	16
<i>En skiftning i den ekonomiska strukturen</i>	<i>16</i>
<i>Undermineringen av maktförhållandens dynamik och den traditionella politiska strukturen.....</i>	<i>20</i>
<i>Den religiösa sfärens och trossystemets "kommersialisering"</i>	<i>24</i>
Sammanfattning och avslutning.....	27
Källmaterial	31

Inledning

Under 1400-talets andra hälft hade de europeiska expansionistiska ambitionerna nått den afrikanska västkusten där stora guldfyndigheter upptäcktes först av de portugisiska pionjärerna i området som ända sedan dess benämndes Guldkusten, dagens Ghana. Nyheten om upptäckten spreds snabbt i de övriga europeiska länderna och gav snart upphov till en kamp om herraväldet över kusten fram till att Storbritannien lyckades segra över Portugal, Holland, Danmark, Sverige och Preussen. Guldkustens södra del blev officiellt en brittisk koloni år 1874. Stora delar av inlandet hade ända sedan 1700-talets första hälft kontrollerats av Ashanti-folket vilket än idag utgör den största delen av den ghananska urbefolkningen och vid början av 1800-talet hade blivit landets mäktigaste motståndare till den utländska närvaron. Beväpnade konflikter började uppstå mellan den lokala befolkningen i inlandet och de brittiska styrkorna vid kustområdena, konflikter som kulminerade i de fyra så kallade Ashanti-krigen; så småningom kvävdes samtliga kravaller av det västerländska styret och urbefolkningens territorier blev slutligen ett brittiskt protektorat år 1896.¹

Under 1900-talets första decennier vände de engelska koloniala styrkorna blicken åt landets stamsamhälle i den norra delen av Guldkusten, de så kallade Norra Territorierna vilka blev officiellt ett protektorat år 1902, som hittills hade befunnit sig utanför Storbritanniens radar; en paradoxal inställning inför ett land som fram till dess endast hade varit en inkomstkälla för det västerländska imperiet.

Meyer Fortes (1906–1983) har länge betraktats som en av de mest framstående gestalterna för socialantropologiska studier i Västafrika, och hans skriftliga verksamhet utgör en minst sagt betydelsefull insats inom 1900-talets forskning inom ämnet. Vid 1930-talets mitt var Fortes, tillsammans med sin fru Sonia, utbildad etnograf, de första européer som tillbringade en längre period hos stamsamhället Tallensi (och deras grannområden) beläget i de Norra Territorierna, och de första "vita" som lärde sig dialekten.² Fortes reste sedan tillbaka 1963 tillsammans med sin andra fru, psykologen Doris Y. Mayer, i syfte att

¹ LaVerne Berrette Berry, *Ghana: A Country Study*, Washington, D. C. Federal Research Division, Library of Congress, 1995, s. XV

² Meyer Fortes, *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi*, London, Oxford University Press, 1945, s. XII

undersöka de sociala, kulturella och politiska förändringarna som stammarna undergick till följd av den ökande kontakten med landets mer urbaniserade område, starkt påverkade av den västerländska kulturen. Redan vid sin första vistelse märkte antropologen att en svag prägel från det brittiska styret började tränga in i stammarnas isolerade levnadstillstånd. Mindre utvandringssvågor registrerades hos de yngre generationerna vilka flyttade bland annat till huvudstaden och landets södra del för att bidra till familjens ekonomiska försörjning samtidigt som allt fler distriktskommisariater upprättades. Uppsatsens fokus kommer att kretsa kring Meyer och Sonia Fortes' resa till de ghananska norra territorierna mellan 1934 och 1937.

Som jag kommer att gå djupare in i längre fram i uppsatsen ligger för Fortes den tydligaste faktorn av obalans, som den brittiska administrationen medförde vid annekteringen av landets norra territorier under ett indirekt styre, i en underminering av maktförhållandenas dynamik inom de traditionella jordbrukssamhällena. Makten inom de isolerade stammarna hade sedan urminnes tid erhållits av de enskilda släktlinjernas överhuvud, som utövade inte bara en administrativ utan även en religiös-rituell auktoritet. Den brittiska Administrationen samt de olika distriktskommisarierna kände dock mycket snart nödvändigheten att ta sig an rollen av förmyndare för de i deras mening mest primitiva samhällen.

Syfte och frågeställningar

Undersökningens syfte kan sammanfattas som ett försök till en djupare förståelse av en förändringsprocess, det vill säga kontakten av ett stamsamhälle vars struktur hittills hade förblivit oberört av externa faktorer, med ett västerländskt styre, samt bedöma dess konsekvenser. På grund av de uppenbarliga hinder som undersökningen skulle medföra ifall jag riktade min fokus åt hur ursprungsbefolkningen uppfattade en sådan förändringsprocess, har jag i stället valt att undersöka hur en europeisk antropolog upplevde denna.

Uppsatsens huvudfrågeställning kommer jag att formulera på följande sätt: hur uppfattade antropologen Meyer Fortes det brittiska styrets influens inom det tallensiska

stamsamhället, och den underminering av de traditionella maktförhållandenas dynamik, mellan 1934 och 1937? Sekundära frågeställningar kommer att bidra till besvarandet av den centrala frågan; Vilka framstående gestalter inom 1930-talets socialantropologiska studier bidrog till Fortes' undersökning, en undersökning som i sin tur kom senare att betraktas som banbrytande, och på vilket sätt? Vilka var de väsentliga skillnaderna som Fortes uppfattade mellan den isolerade stammen respektive det brittiska trettio-talssamhället gällande dess struktur?

Teori och Metod

Min primära frågeställning kretsar kring hur uppfattningen om ett främmande samhälle formulerades av en europeisk antropolog under en period då å ena sidan de mest isolerade delarna av Ghana började bli medvetna om deras utländska grannar och som å andra sidan förkunnade landets förestående självständighetsförklaring (som uppnåddes 1957 då dagens republikanska styre fastställdes). Min vilja är därför att analysera Fortes undersökningar och slutsatser först och främst med hänsyn till den koloniala kontexten som han rörde sig i. Vad som därför kommer att utgöra uppsatsens centrala tema är Fortes uppfattning om de viktigaste socialpolitiska förändringar som började träda fram i ett samhälle som låg under det brittiska kolonialistiska styret. Även den bakgrund och utbildning som antropologen hade, är i min mening betydelsefull för analysen av hans verksamhet, och de mest uppenbara skillnaderna han anmärkte i förhållande till ett västerländskt samhälle.

Saknandet av uppfattningen om "kapital", "privat ägande" och "valuta" inom jordbrukssamhället gör kontrasten med den valutabaserad ekonomin, som urbefolkningen kom i kontakt med när en yngre generation började resa söderut, ännu skarpare. Samtidigt står de olika distriktskommisarierna i konflikt med stammens äldsta medlemmar som hittills ägt den lagstiftande, verkställande och dömande makten, samt ansvarade för samhällenas rituella och religiösa dimension.

Vad som framstår som mest lämpligt att belysa är det tallensiska samhällets ekonomiska, politiska och religiösa sfär, aspekter som enligt min uppfattning bäst förklarar den undersökta förändringsprocessen. Uppsatsen kommer jag därmed att inleda med en

översikt över den förstahandslitteratur jag använt mig av, antropologens forskningsmonografi *The Dynamics of Clanship among the Tallensi* från 1945, för att sedan ägna ett kapitel åt var och en av de ovannämnda dimensionerna i den traditionella samhällsstrukturen.

Besvarandet av den primära frågeställningen bidrar till en djupare förståelse av Fortes monografier vilka utgör den centrala delen i mitt källmaterial: författaren själv understryker i *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi* hans val att "leave the descriptive data pertaining my central theme fairly full", vilket innebär att bokens kärna ligger i en deskriptiv redogörelse för de traditionella stamstrukturerna. På så sätt lämnar den ett begränsat utrymme till att förklara hur befolkningen förhöll sig till de mer urbaniserade delarna av landet eller vilken innebörd det brittiska politiska styret hade för de lokala samhällena.³ Jag kommer därmed att förhålla mig till Fortes bok genom att placera in de iakttagelser han redovisar för i den koloniala kontexten som han rörde sig i. Fortes väljer att ägna ett mindre antal sidor åt att redovisa för det brittiska styret i de Norra Territorierna, prägel i stammarnas samhällsdynamik samt den europeiska närvaron som "factor of disequilibrium".⁴ Dels kommer sidorna att utgöra utgångspunkten för att jag sedan ska kunna söka igenom resten av monografen och välja ut de mest relevanta passagerna, dels är den sekundärlitteratur som jag kommer att använda mig av, John Parkers *The Dynamics of Fieldwork Among the Tallensi: Meyer Fortes in Northern Ghana 1934–37*, en lämplig utgångspunkt som förser med värdefulla riktlinjer för att utföra ett rensnings- och filtreringsarbete vid läsningen av Fortes' skrifter. Parker hänvisar i sin analys till ett flertal dagböcker som Meyer och Sonia Fortes skrev under deras treåriga vistelse, vilka utgör en värdefull komplettering av antropologens senare böcker.

Fortes' ord är för uppsatsens syfte ett medel snarare än ett mål. Det är inte den ställning han tar inför den brittiska kolonialismen som hamnar i fokus utan snarare bilden han lyckas förmedla om dess konsekvenser. Som följd träder Fortes' ord här fram i form av ett reportage snarare än ett fördömande. Jag önskar icke desto mindre klargöra Fortes' syn på det brittiska herraväldet i många delar av världen en syn som, med tanke på hur jag under uppsatsens gång kommer att avbilda honom, egentligen är självförklarande. Detta kommer jag att göra i samband med att jag berättar om hans bakgrund och utbildning.

³ Ibid. s. VIII

⁴ Ibid. s. 250

Forskningsöversikt

Närmast det undersökta ämnet ligger alltså John Parkers författarskap, där han bland annat lägger fram en analys över den socialhistoriska kontexten som Meyer och Sonia Fortes rörde sig i. Parker undervisar i afrikansk historia vid SOAS (School of Oriental and African Studies) i London och bland akademikerns verksamhet vill jag lägga fokus på den artikel som publicerades i tidskriften *Africa* den 25 oktober 2013, "The Dynamics of Fieldwork among the Talensi: Meyer Fortes in Northern Ghana, 1934–37". Vad Parker här syftar till att redogöra för är "to explore with greater nuance than previously had been possible the 'colonial situation' in which [Meyer] and Sonia inserted themselves".⁵ Anledningen till att jag har valt att använda mig av just denna undersökning som sekundärlitteratur är dels att syftet delvis sammanfaller med mitt eget, dels att de av Meyer och Sonia författade dagböcker som Parker hänvisar till, pärmar som bevaras idag vid Cambridge University Library, utgör ett ytterst värdefullt material för min uppsats, vilken kan därför ses som en utveckling av Parkers analys.

Författarens fokus riktas på de mest betydelsefulla förhållanden som Fortes etablerade med ett antal nyckelgestalter, till exempel den unga översättaren som möjliggjorde kommunikationen mellan antropologen och stammen, Anaho Bari, samt jordbrukssamhällets politiska (Tongrana Nambiong) respektive andliga (Golibdaana Tengol) chefer. Vad som försummas är en vidare bild över hur det brittiska styret påverkade och underminerade stamsamhällets traditionella levnadsstil. I synnerhet lämnas i undersökningens utkant den, i min mening mest betydelsefulla förändringen i stammens ekonomiska, administrativa samt religiösa sedvanor. En analys av de förhållanden som antropologen hade med enskilda individer kommer jag alltså att använda mig av endast i den mån de säger något om de tre av mig undersökta samhällsliga sfären. Istället kommer jag att belysa antropologens syn på "det främmande", samt hur han uppfattade mottagandet av sin närvaro.

För att förklara hur jag tänker avvika från Parkers undersökning och belysa antropologens verksamhet ur ett nytt ljus citerar jag de inledande ord som Fortes öppnar sin monografi med:

It is true that he [the anthropologist] can never feel himself completely at one with the people,

⁵ John Parker, "The Dynamics Of Fieldwork Among The Talensi: Meyer Fortes In Northern Ghana, 1934–7" i *Africa*, Cambridge University Press, 2013, Vol. 83 n. 4, s. 624

however gifted he may be, linguistically or psychologically. He may make some real friends among his hosts; but he can never adopt their cultural values. If he did, he would lose that detachment without which anything he wrote would be of no scientific value.⁶

Om Parker fastnade vid förhållanden som Fortes knöt med den lokala befolkningen, förhållanden som visserligen kan sägas utgöra en antropologs första och främsta redskap, syftar min uppsats till att belysa hur han uppfattade en skiftning inom den traditionella sociala, politiska och religiösa dimensionen, det vill säga en västerländsk prägel av samhällsstrukturen i sin helhet. Med andra ord vill jag fokusera på den koloniala kontexten som antropologen befann sig i, ett annorlunda mål om man jämför med både Parkers och Fortes', vilka tar istället först och främst fasta på en "inblick i vardagslivet". Bidraget kan betraktas rent kvalitativt, då min utgångspunkt blir densamma som Parkers, det vill säga Fortes dagböcker och monografier, men vända blicken åt en annorlunda aspekt av sin erfarenhet, tillämpa om man så vill ett makroperspektiv på Parkers analys.

Källmaterial och källkritik

Fortes' erfarenhet hos Tallensi-stammen kulminerade i hans tre mest berömda forskningsmonografier: *The Dynamics of Clanship among the Tallensi* från 1945, *The Web of Kinship among the Tallensi* från 1949 samt *Religion, Morality and the Person: Essays on Tallensi Religion* från 1987.

Fortes' syfte i den förstnämnda är att diskutera stammens "customs, beliefs, conventional usages, religious values as indices of social relations"⁷, vilken utgör därför kärnan i mitt källmaterial. Utifrån hans redovisning kommer jag att, efter en noggrann läsning, isolera de avsnitt där Fortes vänder sin uppmärksamhet åt stammens förhållande med de brittiska maktsätena i landet samt analysera hur han uppfattade de sociala, politiska och ekonomiska förändringarna som förhållandet medförde. Anledningen till att jag vill bygga min undersökning först och främst kring författarens allra tidigaste verksamhet är att jag önskar framföra en så detaljerad redovisning som möjligt av de mest uppenbara särdragen som karakteriserade ett främmande samhälle som Fortes hittills endast hade fått kunskap om genom andra socialantropologers verksamhet.

I John Parkers akademiska artikel "The Dynamics of Fieldwork Among The Talensi: Meyer

⁶ Fortes, *The Dynamics of Clanship*. s. VII

⁷ Ibid. s. IX

Fortes in Northern Ghana, 1934–37” från 2013 hänvisar författaren till de olika dagböckerna som Meyer och Sonia Fortes skrev under de åren de befann sig hos urbefolkningen innan de började arbeta med sina monografier. Min uppfattning är att Parkers forskningsartikel kan betraktas som en pålitlig andrahandslitteratur och vill därför anmärka att jag kommer att använda mig av många av utdragen ifrån parets dagböcker, vilka utgör ett ytterst värdefullt material för att besvara den primära frågeställningen, som citeras av Parker. Vad som i min mening framstår som mest hjälpsamt bland de utdrag från Meyer och Sonia Fortes’ anteckningar är flertalet intervjuer, deras etnografiska verksamhet, som de redovisar för och utifrån vilka de drar en eller annan analys som, med hänsyn till den koloniala kontexten som de befann sig i, säger så mycket mer än den enskildes ord.

Fortes fick även en akademisk artikel publicerad i *Scientific American* år 1959 med titeln ”Primitive Kinship”; författaren ger här en utförlig redovisning för den tallensiska sociala strukturen, deras syn på förhållande och familjen. Fortes identifierar stammens särartade familjestruktur med grunden för mer djupgående skillnader än de uppenbara mellanmänskliga förhållandena: relationen mellan individen och familjemedlemmarna präglar samhällets politiska, ekonomiska och religiös-rituella dimensioner i sin helhet, vilket jag kommer att gå djupare in på längre fram.

En betydelsefull roll spelade socialantropologen Alfred Reginald Radcliffe-Brown (1881–1955), inte bara i Fortes utarbetning av *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi*, utan även för grundläggningen av ämnets särart under 1900-talets början. I sin monografi från 1945 ägnar Fortes en passage åt att uttrycka sin tacksamhet till professorn som hjälpte honom att redigera det slutliga utkastet till sin bok, men som framför allt försåg honom med en ”approach to the study of social structure in primitive society”.⁸ Brown betraktas nuförtiden, tillsammans med kollegan Bronislaw Malinowski (1884–1942), som den moderna socialantropologins fader, på grund av att de båda föreslog varsin definition dels om vad de identifierade med ett samhälles struktur dels vad som utgör samhällets drivkraft, eller individens ”funktion” i ett socialt sammanhang.

En redovisning för den uppfattning han har om funktionalism och samhällsstruktur, samt en invändning mot definitionen som Malinowski framför i den akademiska artikeln ”The Group and the Individual in Functional Analysis” som publicerades i *American Journal of Sociology* år 1939, föreslår Radcliffe-Brown i uppslaget ”Functionalism: A Protest”, utgivet i tidskriften *American Anthropologist* år 1949.

För att närmast förstå Fortes’ bakgrund och utbildning har jag valt att hänvisa till ytterligare en artikel skriven av Susan Drucker-Brown som, vid församlingen av den

⁸ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. XIV

amerikanska antropologiska föreningen i Mexiko City år 1959, lärde känna Fortes; mellan Susan Brown och Meyer Fortes växte snart en vänskap som varade i mer än trettio år fram till att antropologen dog år 1983. Brown blev tillfrågad av Fortes familj att skriva en biografi, ett sätt för henne att hedra sin mentor och vän.

Deras nära förhållande gör att jag anser hennes anteckningar vara trovärdiga och tillförlitliga för uppsatsens bearbetning (samtidigt som hannes nära vänskap med Fortes kan sneddriva en mer objektiv bild över antropologens liv och verksamhet, anledning till att en viss försiktighet bör tas hänsyn till vid läsningen av Drucker-Brown).

De riktlinjer som har visat sig vara mest användbara inför uppsatsskrivandet, inte minst inför den källkritiska processen, ligger i ett antal passager i kurslitteraturen som har behandlats hittills. Vad jag dragit mest nytta av bland de hjälpmedel som Ludmilla Jordanova föreslår i *History in Practice* är vad hon kallar för *comparative history*⁹: det vill säga att den historiografiska processen kräver ett flertal outhärliga steg, och där bland de viktigaste framstår ett jämförelsemoment. Då objektet för analysen samt källmaterialet har valts ut, bör historikern skilja den rena fakta från författarens ställning inför materialet, vilket han eller hon lyckas med genom att jämföra ett flertal källor som berör ett och samma ämne men utifrån olika perspektiv (jfr Carr "the facts of history are nothing, interpretation is everything"¹⁰). Det är just med hjälp av den kritiska blicken vi vänder mot en enstaka tolkning av en viss händelse eller en betydelsefull gestalts handlingar som vi lyckas tillfredsställa syftet med vår undersökning, detta på grund av att vi rensar bort all värdeladdning som källan har och tillämpar vårt eget perspektiv.

I mitt fall tillfredsställs det ovannämnda kriteriet först och främst på grund av mitt val att dra nytta av Parkers text genom att urskilja flertalet passager utifrån Fortes dagböcker. På så sätt har Parkers hänvisning till journalerna försett mig med ett användbart källmaterial vilket jag själv kommer att använda mig av i ett annat syfte.

Meyer Fortes: bakgrund, förebilder och författarskap

Meyer Fortes föddes i Britstown, en mindre stad belägen i utkanten av den sydafrikanska huvudstaden Cape Town, år 1906. Föräldrarna var båda av judisk härkomst och hade flytt från Kejsardömet Ryssland, fadern från Krim och modern från Litauen, på grund av

⁹ Ludmilla Jordanova, *History in Practice*, andra uppl. London, Hodder Education, 2006, s. 152

¹⁰ Edward Carr, *What is History?* andra uppl. London, The Macmillan Press LTD, 1986, s. 21

förföljelserna (pogrom¹¹) som hade pågått i mer än ett sekel bland de judiska bosättningsområden i landet, och träffades i Sydafrika där de gifte sig.¹² Redan i tidig ålder visade Fortes en akademisk begåvning som ledde till att han fördelades ett stipendium och inträde vid University of Cape Town, där han senare slutförde en Master of Arts i engelskt språk och litteratur samt psykologi. 1926 träffade Fortes Sonia Donen, som han senare gifte sig med och som följde med honom till Ghana för att utföra det fältarbetet jag kommer att behandla i uppsatsen: Sonia var en erfaren etnograf och en skarp iakttagare av det lokala samhället.¹³

Ett år senare reste Fortes till England för att slutföra sin utbildning i psykologi vid London School of Economics, vilket för honom innebar inträngandet i en helt ny akademisk miljö, som han snabbt lärde sig att smälta in i och uppskatta, samtidigt som han började sympatisera med stadens socialistiska kretsar. Fortes hebreiska härstamning drev honom till att söka sig till en judisk familj bosatt i den brittiska huvudstaden ("a thoroughly respectable, middle-class, heavy-eating Jewish family") som han dock snabbt tog avstånd ifrån ("the atmosphere is just the kind of respectable narrowness which I loathe").¹⁴

Under den tid han uppehöll sig i London kämpade han aktivt mot de orättvisor han upplevde inom LSE:s elitiska kretsar genom att exempelvis personligen undervisa, behjälpt av ett fåtal elever, mörkhyade studenter som inte blev antagna vid universitet i Cape Town.¹⁵ Som jag har nämnt flyttade Fortes till London 1927 och reste till Ghana 1934 för att påbörja sin undersökning om den tallensiska samhällsstrukturen. Antropologens progressiva inställning inför minoriteters levnadsförhållande och den nyfikenhet han visade för främmande kulturer överensstämde inte direkt med främlingsfientligheten som många europeiska länder visade under mellankrigstiden. Åren då han först uppehöll sig i den brittiska huvudstaden sammanföll med den dystra gryningen av den nationalsocialistiska och nationalfascistiska ideologin som började sprida sig i Tyskland och Italien.

I samband med att Fortes nu befann sig indragen i en helt ny akademisk cirkel blomstrade ett politiskt intresse parallellt med nyfikenhet han visade för psykologi; som han själv skriver är det han mest vill fokusera på "the psychology of race and class"¹⁶, ett intresse som väl förklarar Fortes' senare val att gå över till en antropologisk verksamhet. Då han återvände

¹¹ Pogrom (ryskt begrepp som betyder "förstörelse") betecknar en organiserad massaker av en särskild etnisk grupp, i synnerhet de massakrer på judarna som utfördes i Ryssland och östra Europa (Edmund Wright, *A Dictionary of World History*)

¹² Susan Drucker-Brown, "Obituary" i *Royal Anthropological Institute News* (RAIN), 1983, n. 56, s. 15

¹³ Parker, "Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934-37", s. 624

¹⁴ Meyer Fortes i Susan Drucker-Brown, "Notes Toward a Biography of Meyer Fortes", i *American Ethnologist*, 1989, s. 381

¹⁵ Susan Drucker-Brown, "Notes Toward a Biography of Meyer Fortes", i *American Ethnologist*, 1989, s. 382

¹⁶ Meyer Fortes i Susan Drucker-Brown, "Notes Toward a Biography of Meyer Fortes", i *American Ethnologist*, 1989, s. 382

till England vid 1930-talets slut, efter sin första resa till de ghananska stamsamhällena, betraktades han som en av de mest framstående brittiska socialantropologer och fick i uppdrag att medverka i utarbetandet av *African Political System*, vars första upplaga gavs ut 1940, en bok som snart blev världsberömd och än idag utgör en grundsten för afrikanska studier.¹⁷

Meyer Fortes visade redan vid sitt första besök i det västafrikanska landet ett öppet motstånd till många aspekter av det utländska indirekta styret. Den medkänslan han visade för den lokala befolkningens levnadsförhållande ledde till att distriktskommisarierna och den brittiska förvaltningen stämplade honom som reaktionär. Distriktskommisarierna W. J. A. Jones tillät antropologen att stanna kvar i Ghana fram till 1937 endast under förutsättningen att han redovisade till honom för de norra stamsamhällenas samhällsstruktur, vilket skulle underlätta styret.¹⁸ Min uppfattning är att anledningen till att Fortes alls accepterade villkoret var att syftet med sin verksamhet bestod i att sprida en medvetenhet om hittills okända folkgrupper och dess kultur. Samtidigt hyste antropologen hopp om att kontakten mellan de brittiska koloniala styrkorna och de lokala stamsamhällena skulle gynna de senaste i fråga om kunskap och materiella gods. Att de hårda levnadsförhållanden som många ursprungsbefolkningar befann sig i skulle förbättras i och med kontakten med "den vite" samtidigt som den lokala kulturen, mängden totem och tabu, skulle förbli oberörd var dock endast ett hopp för en avlägsen framtid.

Efter sin första vistelse i de Norra Territorierna återvände han vid 1960-talets mitt tillsammans med sin andra fru Doris Y. Mayer som var utbildad psykolog och redovisade i artikeln "Psychosis and Social Change Among the Tallensi of Northern Ghana" för de än djupare samhällsliga förändringar som stammarna hade undergått som följd av kontakten med den västerländska kulturen. Doris Mayer ägnar istället en större passage åt en analys över hur en sådan kulturkrock påverkade dels det individuella, dels det kollektiva psykiska tillståndet.

Efter att ha återvänt till London fick han presidentposten vid Royal Anthropological Institute mellan 1965 och 1966 samtidigt som han publicerade ett flertal böcker där han utvecklar sina egna teorier om samhällsliga strukturer (bland hans mest berömda verk om sociala strukturer har *Time and Social Structure and other Essays* från 1970 samt *Rules and the Emergence of Society* från 1983 haft allra största genomslag) fram till att han dog 76-årig den 27 januari 1983.¹⁹

¹⁷ Kathryn Firmin-Sellers, "African Political Systems" i *Journal of Third World Studies*, 1997, Vol. 14 n. 2, s. 187

¹⁸ Parker, "Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934-37", s. 640

¹⁹ "Obituary" i *Royal Anthropological Institute News (RAIN)*, 1983, No. 55, s. 13

Malinowskis definition av Funktionalism och Radcliffe-Browns invändning

Bronislaw Malinowski (1884–1942) betraktas idag som en fanbärare för den moderna socialantropologin då han föreslog en definition för "funktionalism" i antropologiska studier, ett begrepp som ska förstås som undersökningen av samhällsstrukturens drivande kraft eller vad som ligger i grunden för individens beteende inom den sociala kontexten.²⁰ Formuleringen bidrog till utvecklingen av den sociologiska disciplinen vars grundsten hade lagts av August Comte (1798–1857) under 1800-talets första hälft då han utpekade nödvändigheten till att hålla samhället ihop under en epok då många traditioner var på väg att undergå.²¹

Vad Malinowski identifierar som förklaring till det mänskliga beteendet inom en viss social miljö, det vill säga individens förhållande till sin omgivning och vice versa, är människans primitiva behov och impulser som utgör motorn till det samhälleliga fungerandet. Författaren uppfattar medborgaren som en biologisk varelse och menar att viktigast i antropologens verksamhet ligger undersökningen av individens kroppsliga behov och miljöns påverkan, vilka bör studeras hand i hand.²² Malinowski förklarar hur tillfredsställelsen av de mänskliga grundläggande behov kulminerar i skapandet av samhällets kultur. "Näring" innebär inte bara att tillfredsställa hungern utan även matvarornas urval, lagring och tillagning; på samma sätt sträcker sig den mänskliga självbevarelsedriften bortom den blotta överlevnaden och leder vidare till behovet till försvarssystem, sanktioner för mänskliga beteende, lagstiftningar och så vidare.²³

Anledningen till att Alfred Reginald Radcliffe-Brown (1881–1955), vägrade att definiera sig själv som en "funktionalist" (fast han själv använder sig av ordet) beror förmodligen på begreppets materialistiska klang. Konnotationen passar väl in i den definitionen som Malinowski ger av samhällelig utveckling som en produkt av "mekaniskt" styrda primitiva impulser, men passar sämre in i en uppfattning om människan inte som biologisk maskin utan som sensibel samhällsvarelse. Den senare inställningen delade Radcliffe-Brown som formulerade en egen uppfattning om vad han identifierade med individens funktion i samhället; som han själv hävdar ser han sin kollegas ställning som djupt rotad i en

²⁰ John J. Macionis, *Sociology*, 14: e upplaga, Gambier, Pearson Education Inc, 2012, s. 12

²¹ Ibid.

²² Bronislaw Malinowski, "The Group and the Individual in Functional Analysis", i *American Journal of Sociology*, Maj 1939, Vol. 44, n. 6, s. 940

²³ Ibid. s. 941

utilitaristisk syn på individen.²⁴

Browns definition av "funktion" kan istället förklaras som det ömsesidiga förhållandet mellan struktur och process inom en organism (samhället): här benämner Radcliffe-Brown "struktur" de förhållanden mellan individer som regleras av institutioner medan "process" förknippar han med samhällslivet.²⁵

Som det framstår i *The Dynamics of Clanships* förord tycks Fortes' ställning inför denna splittrade uppfattning om vad egentligen "funktion" innebar ha närmat sig Radcliffe-Browns definition. Trots att Fortes betonar inflytelsen som Malinowski har haft i sitt eget fältarbete och den inspirationen han fick från sin mentors föreläsningar samtidigt som han hävdar att han står i lika hög grad i skuld till professor A. R. Radcliffe-Brown, så lägger han till att förhållningssättet inför samhällets sociala struktur i stort sett härrör från den senare.²⁶ En sådan ställning inför den främmande samhällsstrukturen tycks understrykas även av Susan D. Brown i Fortes biografi: antropologens primära intresse låg inte i det individuella beteendet utan i de sociala begränsningarna av det, de kollektiva sedvanorna samt den sociala utvecklingen.²⁷

The Dynamics of Clanship Among the Tallensi: innehåll och mottagande

Innan jag bemöter min huvudfrågeställning vill jag först inleda med en kort sammanfattning av Fortes' monografis innehåll och dess mottagande i ett försök att klargöra de väsentliga bidragen till min uppsats, samt de passager som kan försummas.

Fortes påbörjade sin berömda monografi år 1938, strax efter att ha återvänt från det ghananska stamsamhället och skriver i bokens förord att den hårdaste delen av en antropologs verksamhet faktiskt börjar efter det att han lämnat fältarbetet.²⁸

Inledningsvis redovisar han för området han valde att leva i under en treårig period i den norra delen av landet, dess geografi samt stammarnas socialgeografiska levnadsförhållande (betydelsefulla på grund av samhällenas förändrade rutiner under det torra halvåret, från oktober till mars, i jämförelse med det regniga halvåret) som de lokala jordbrukssamhällena levde under för att sedan fortsätta med ett klargörande av begreppet "Tallensi". Här särskiljer författaren de "riktiga Talis", den stammen belägen i

²⁴ Alfred Radcliffe-Brown, "Functionalism: A Protest" i *American Anthropologist*, 1949, Vol. 51, n. 2, s. 321

²⁵ Ibid. s. 322

²⁶ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. XIV

²⁷ Susan Drucker-Brown, "Notes Toward a Biography of Meyer Fortes", s. 384

²⁸ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. VII

det kuperade området Tong Hills, från de övriga samhällena som omringar kullarna. Norr och syd om det tallensiska sträcker sig Namnam- respektive Mamprusi-samhället, medan väst och öst om deras bosättning ligger Gorensi respektive Kusaasi. Samtliga samhälle inringar Fortes i ett vidare område som han benämner "Taleland", och var och ett innefattar en mångfald undergrupper som utgörs av familjer.²⁹ De uppfattar sig själva som tillhörande den ena eller den andra stammen och är bosatta i mindre byar vars namn ges av släktlinjen. Trots att samtliga samhällen uppfattar sig själv och sina "medborgare" som en självständig enhet i förhållande till sina grannar så anmärker Fortes att för en uppmärksam främmande observatör "there are no linguistic or cultural boundaries between these four groups. Nor are there precise political or structural boundaries between them": skillnaderna är subtila.³⁰

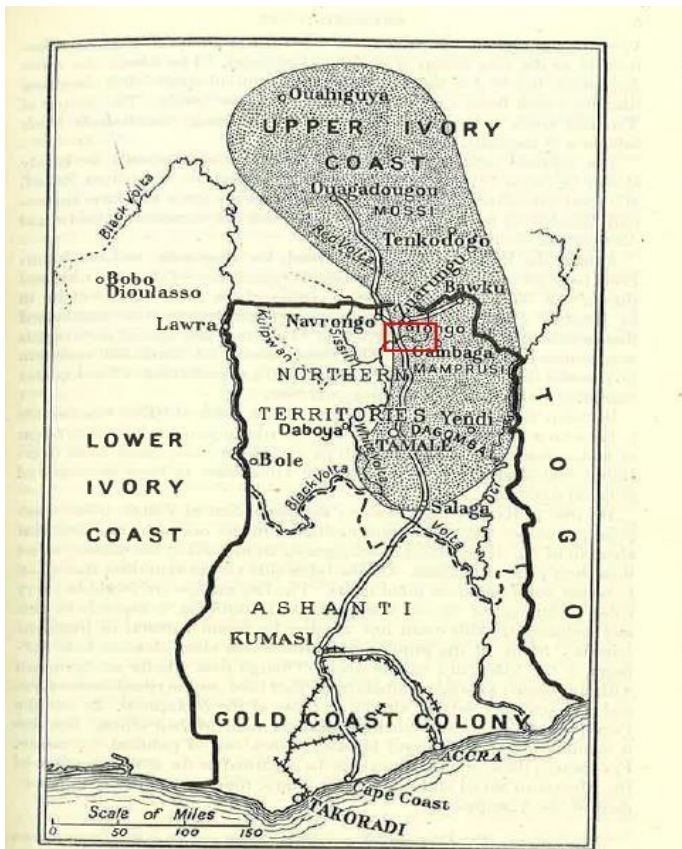
Floden Black Volta som strömmar igenom landet representerar gränsen mellan de södra Ashanti territorierna, ett enda administrativt sammansatt område, och de Norra Territorierna, som i sin tur består av mindre heterogena jordbrukssamhälle. De sistnämnda innefattar fem olika distrikt nämligen Navrongo, Zuarungu, Kusaasi, Mamprusi och Dagomba. Stammarna som Fortes vänder sin blick åt upptar mindre än hälften av Zuarungu-distrikten.

Även om analysens fokus riktas åt den tallensiska stammen så ägnar Fortes en större del av sin monografi åt att redovisa för hur den förhöll sig till de övriga samhällena i området, i synnerhet vilka likheter (som framför allt ligger i bristen på en central politisk enhet) och vilka skillnader de särskilda stammarnas struktur visade huvudsakligen beträffande släktlinjens roll i samhället och religiösa sedvänjor.

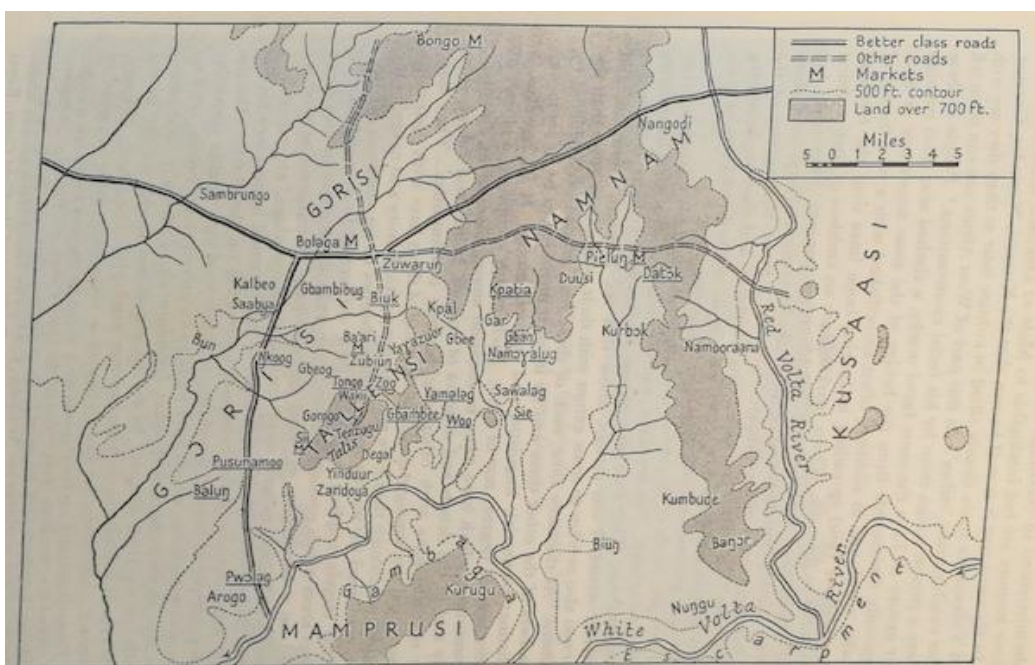
Bilderna a) och b) på följande sidan visar mer noggrant det området som Fortes benämner Taleland, dess belägenhet i förhållande till Ashanti-territorierna och kustområdet samt en ännu mer detaljerad bild över de största stamsamhällena i området och de undergrupperingarna som Tallensi, Gorensi, Mamprusi och Kusaasi i sin tur består av.

²⁹ Ibid. s. 4

³⁰ Ibid. s. 16

- a) Guld kustens administrativa gränser, hämtad ur *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi* (Fortes, 1945), s. 5 (den röda delen föreställer Taleland)

- b) Området "Taleland" med dess fem största stamsamhällen och de innefattade släktlinjerna, hämtad ur *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi* (Fortes, 1945), s. 15

Vad som enligt författaren ligger till grund för en mer fullständig förståelse av det tallensiska samhället är deras uppfattning om släktskap, som han redovisar för i bokens tredje kapitel, "Paradigm of the Lineage System". Inledningsvis påpekar Fortes att "it is no exaggeration to say that every sociological problem presented by the Tallensi hinges on the lineage system".³¹ Uttalandet kan sägas inringa författarens omformulering av definitionen av "funktion" som Radcliffe-Brown föreslog (det ömsesidiga förhållandet mellan struktur och process inom samhället: enligt Fortes' uppfattning kan då "strukturen" definieras som släktlinjerna).

Det är just utifrån deras familjesyn som det tallensiska folket, genom sekterna, byggt upp sitt religiösa system, starkt sammanvävt med den uppfattning de har om deras förflutna. Fortes ägnar den centrala delen av sin bok åt att gå in på den för honom mest uppenbara splittringen som präglar stamsamhällen i Taleland, nämligen den mellan Namoos-folket och övriga folkgrupper. Vad som kännetecknar Namoos-gruppen är övertygelsen om att dess medlemmar är ättlingar till invandrare från Mamprusi-distrikten längre norr ut, medan resten av Talelands befolkning hävdar att deras rötter sträcker sig längre tillbaka i tiden, till landets urinvånare. Trots att en sådan splittrad inställning inför sin egen historia kan förefalla som banal och oviktig för att få ett klart grepp om deras samhällsstruktur så har den en mer djupgående innebörd. Klyvningen är så fundamental att den präglar samhällsstrukturen i sin helhet och de mest väsentliga skillnaderna uppenbarar sig i deras ceremonier och ritualer.³² Vad som är viktigt att klargöra är att den splittrade uppfattningen om det förflutna som Namoos-gruppen har i förhållande till resten av strammarna utgör den enda klyvningen i den religiösa tron i Taleland. I övrigt var kulten av förfäderna den starkaste stabiliserande faktorn bland mängden olikheter som Fortes anmärkte, som dock var dömd att påverkas, som jag kommer att klargöra längre fram i uppsatsen, av den brittiska Administrationen ("the cult also has an important role in the external relations of these clans"³³).

Avslutningsvis flyttar författaren fokuset från den översiktliga jämförelsen mellan de olika stammarna för att istället gå in i en beskrivning av samhällslivets dynamik inom Tallensi-stammen och bland annat framföra en bild av samhällets genealogiska struktur och de enskilda släkternas överhuvud, det vill säga dess administrativa samt religiös-rituella chefer.

De för min undersökning mest relevanta passagerna i *The Dynamics of Clanship among the*

³¹ Ibid. s. 30

³² Ibid. s. 27

³³ Ibid. s.252

Tallensi är underkapiteln "British Rule and Contact with Western Civilization"³⁴ i introduktionen och "Modern Factors of Disequilibrium"³⁵ i bokens sista kapitel. I de två avsnitten förses läsaren med en överblick över hur det brittiska styret underminerade den traditionella samhällsstrukturen, en analys som fullständigt kan förstås med hjälp av en utförlig beskrivning av jordbrukssamhällets egenart.

Monografins mottagning förefaller som i hög grad positivt färgade, och de allra flesta andrahandskällorna beskriver inte bara *The Dynamics of Fieldwork Among the Tallensi*, utan även Fortes' övriga böcker och relaterade artiklar, som en milsten för 1900-talets socialantropologiska studier. Parker understryker detta i "Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934–37" ("one of the largest bodies of work on any one people in the annals of twentieth-century anthropological research").³⁶ Kofi Abrefa Busia var premiärminister i Ghana vid 1970-talet börja och skriver i en recension av *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi* att "this study makes a valuable contribution towards the understanding of the social system of the Tallensi and would help the administrator or missionary working in that area to appreciate both the problems and the values which are pursued or preserved in the social system".³⁷ Även Radcliffe-Brown redovisar för sin elevs verksamhet och ger ut en egen recension av monografen från 1945, infogat i en artikel i tidskriften *Africa*: "Altogether this is a book which [...] is deserving of close study by all who wish to reach a real understanding of African society, or are interested in comparative sociology".³⁸

Meyer Fortes' hos Tallensi-stammen: den traditionella samhällsstrukturens underminering

En skiftning i den ekonomiska strukturen

It seems to me that the equilibrium in the social structure is made possible by the conditions of Tale economic life. The almost complete absence of economic differentiation, by occupation or by ownership of resources, and, in particular, the absence of both material

³⁴ Ibid. s. 10

³⁵ Ibid. s. 250

³⁶ Parker, "Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934-37", s. 623

³⁷ K. A. Busia, "The Dynamics of Clanship among the Tallensi: Being the first part of an analysis of the social structure of a Trans-Volta tribe" i *International Review of Mission*, 1946, Vol. 35, n.4, ss. 460–461

³⁸ Alfred Radcliffe-Brown, "Review of *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi* by Meyer Fortes" i *Africa*, 1946, Vol. 16, n. 3, s.195

and institutional possibilities for capital accumulation or for technical advance, mean that economic interests do not play the part of dynamic factors in the social structure.³⁹

Citatet ovan inringar väl den bild som Fortes fick av stamsamhällets traditionella ekonomiska struktur, dess särdrag i förhållande med trettioalets brittiska kapitalism samt anledningarna till stammens oberoende av ett handelsnätverk för den egna försörjningen. Det var i själva verket inte förrän långt in på 1930-talet då lokal handel började spela en avsevärd betydelse, tack vare det vägnät som under den perioden hade börjat anläggas och vilket knöt samman de mest isolerade delarna norr om landet med storstäderna Tamale, Kumasi och Accra.⁴⁰

Bassana Moshi var, som jag kommer att gå djupare in i under följande kapitel, en nyckelgestalt i förhållandet mellan den brittiska distriktkommisarien och stamsamhällena i Taleland som hade utnämnds till tolk år 1913, och hade sedan dess vunnit gehör hos engelsmännen. Snart delegerades Bassana befogenhet över stammens medlemmar, ett beslut som utgjorde startskottet för en undermineringsprocess av den traditionella samhällsstrukturen och maktförhållandenas dynamik inom den.⁴¹

Den 24:e november 1934 utgör ett betydelsefullt datum för att klargöra till vilken grad det brittiska styret började underminera, och rentav skada, det traditionella samhällets ekonomiska struktur. En storartad *durbar*⁴² hölls i Zuarungu-distrikten, ett tillfälle som visade sig vara en ursäkt för den engelska överkommisarien W. J. A. Jones att klargöra vad det brittiska indirekta styret innebar för de Norra Territoriernas ekonomi.⁴³

Parker citerar i denna passage ett utdrag från en av Fortes' dagböcker där antropologen med stort *patos* uttrycker en medkänsla för Bassana, som framstår som ett offer för ett påtvingat skattesystem till följd av det indirekta styret. Fortes beskriver Jones' upplägg av den brittiska agendan som "a burlesque farce [...] delivered in uninspiring parliamentary journalese, nothing but platitudes in it" och den tallensiska talesmannens reaktion med dessa ord: "poor Bassana did not know what contribute meant, and he turned his tongue around it, eventually giving the impression that [Jones] would pay the chiefs and the people for some unstated work".⁴⁴ En sådan "burlesque farce" innebar att både de

³⁹ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. X

⁴⁰ Ibid. s. 239

⁴¹ Ibid. s. 629

⁴² Durbar (persiskt begrepp som betyder "hov") var en ceremoniell samling som anordnades av det brittiska koloniala styret, ursprungligen i Indien (Edmund Wright, *A Dictionary of World History*). Här syftar begreppet till samlingen av stamhövdingarna och den engelska distriktkommisarien

⁴³ Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934-37*, s. 637

⁴⁴ "Meyer Fortes Diary 1934-35", Vol. 3, 25 november 1934, s. 83 i Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934-37*, s.

traditionella och de nyutnämnda auktoriteterna inom stammarna nu erhöll en auktoritet som de aldrig tidigare haft, vilken de antingen inte visste hur de skulle förhålla sig till (vilket vi kommer att se i Nambiongs fall, den gamla administrativa chefen för Tallensi-stammen, längre fram) eller utnyttjade, som i Moshis fall.

Ytterligare en faktor av obalans i den tallensiska ekonomiska strukturen förkroppsligades av vad som kan sägas vara den ursprungliga anledningen till den brittiska närvaron i landet, nämligen erövringen av landets mineralresurser. Ända sedan 1860-talet, då den industriella revolutionen redan hade börjat sprida sig bland de europeiska länderna, hade de västerländska gruvföretagen börjat stabilisera sig i Ghanas västra och södra del och börjat en erövringsprocess vars centrum utgjordes av gruvan i Obuasi, landets största guldfyndighet.⁴⁵

Stammens traditionella försörjning hade sina rötter först och främst i jordbruket: Fortes nämner att de senaste undersökningar hos landets befolkning i sin helhet hade visat att 95 % av vuxna män var fullständigt beroende av jordbruket för sin försörjning; hantverk spelade en mindre betydelsefull roll i samhällets ekonomi, en aktivitet vilken man för det mesta ägnade sig åt under det torra halvåret.⁴⁶ Trots att Administrationen av de Norra Territorierna ursprungligen hade, med en viss motvilja, kommit överens med den centrala distriktkommissarien att bidra med rekryteringen av arbetskraft så lades projektet ner ganska snart och vid den tiden då Fortes kom till Ghana hade arbetskraftsmigrationen hunnit bli helt och hållet frivillig.⁴⁷ Introduktionen till landets utländska arbetsmiljöer hade icke desto mindre skett, och gruvorna föreföll nu för den yngre generationen ha blivit ett medel för att bidra till familjens ekonomiska försörjning, vilket ledde till en öppenhet inför de möjligheter som landets stadsområde hade att erbjuda.

Ekonomiska förhållanden var dock inte den enda anledningen till de stora migrationsvågor som registrerades bland de yngre medlemmarna av Tallensi-stammen: resor till de stora städerna kunde vara ett resultat av ren nyfikenhet eller ett behov att komma ifrån hemmiljön, som följd av exempelvis en dispyt med en släkting.⁴⁸

I artikeln "Primitive Kinship" som Fortes skrev i *Scientific American*, där författaren utförligt redogör för det tallensiska samhällets familjestruktur, ställer han avslutningsvis frågan: "what happens to kinship-based societies when industry, a money economy and

⁴⁵ LaVerne Berrette Berry, *Ghana: A Country Study*, s. 169

⁴⁶ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 10

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid. s. 11

Western education impinge on them?".⁴⁹ Svaret ligger i en förändring av de mellanmännsliga förhållanden som karakteriserar det traditionella samhället. Den patrilineära familjestrukturen krossas och ersätts med en bilateral sådan, likt vår egen, detta på grund av att vid anställning, när individens tjänster ingår i ett avtal, uppnår människan en myndighet och ett oberoende från familjemiljön: avslutningsvis understryker Fortes den uppenbarliga slutsatsen att desto mer industrialiserat ett folk blir, desto tydligare förverkligas en social evolution.⁵⁰

Sammanfattningsvis låg den starka diskrepansen mellan den traditionella och den västerländska ekonomiska strukturen i skillnaden mellan en "non-competitive, little differentiated, self-sufficient, stationary, subsistence economy"⁵¹ och vad jag ser som det stora brittiska "kapitalet", eller investeringen, vilket låg i gruvorna spridda över den södra delen av landet.

Kontakten med en västerländsk levnadsstil i de mest urbaniserade delarna av landet innebar dock inte bara att valuta nu för första gången började cirkulera i de hittills mest isolerade delarna av landet: även tillgången till materiella varor blev ett index för en ekonomisk dynamik mellan stammarna och städerna. Vad Fortes betonar i monografen och i sina dagböcker är klädseln vikt i samhällets förändringsprocess, vilket bevitnas av Tallensi själva, att antalet burna plagg har ökat enormt ända sedan "the white man opened up the country": antropologen konstaterar att bara tjugo år tidigare fick ungdomar ett enda klädesplagg, som egentligen bara bestod av ett stycke djurskinn, vid slutet av sina tonår, när han eller hon ansågs ha uppnått myndighet.⁵² Vid trettioalets mitt hade däremot majoriteten av män både ett nattplagg och ett vardagsplagg, medan för kvinnor var nakenhet vanligare bortsett från ett höftskynke. Fortes undersökte befolkningens klädsel en dag då samhällets invånare begav sig mot marknaden och passerade det hus han bodde i. Han beslöt sig för att genomföra ett stickprov som visade att 35 av 62 män var klädda i europeisk bomull, medan resten av dem var klädda i traditionellt plagg medan endast 12 av 64 kvinnor var klädda i bomull kläder, medan resten av dem gick nästan helt nakna.⁵³

En sådan öppenhet vid assimileringen av en främmande kultur, som Fortes belyser bland annat med hjälp av ett sådant konkret exempel, registrerades av antropologen dock endast hos den yngsta generationen medan de äldre medlemmarna inom stammen visade

⁴⁹ Fortes, "Primitive Kinship", s. 158

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 240

⁵² Ibid. s. 11

⁵³ Ibid.

fortfarande en stark misstänksamhet inför deras främmande grannar och värdesystemet de stod för. Parker citerar en betydelsefull passage utifrån Fortes anteckningar som berör denna traditionalistiska ställning. I utdraget redovisar författaren för en intervju han hade med stamhövdingen för ett tallensiskt samhälle i närheten av Tongo: "any kind of cloth may not be put on my body at all... there is no question of the *horror*... with which he refers to this taboo. It is far from a mechanical observance, it has a great emotional charge. 'Look at all those young boys who went to Kumasi and learnt to wear gowns there, they all died'".⁵⁴

Undermineringen av maktförhållandens dynamik och den traditionella politiska strukturen

För att så noggrant som möjligt kunna redogöra för den mest väsentliga omstörtningen som den brittiska administrationen medförde då det indirekta styret trädde i kraft i de Norra Territorierna ska jag först och främst nämna den kanske mest djupgående egendomligheten som Fortes uppfattade vid en översiktlig inblick i stammarnas samhällsstruktur, nämligen deras syn på familjeförhållande. Författaren beskriver en klan, som jag benämnt stamsamhällenas undergrupper, som en "set of locally united lineages, each of which is linked with all or most of the [clans] by ties of clanship, which act together in the service of certain common interests indicated by the bond of exogamy, by reciprocal rights and duties in events such as the funeral of a member of any of them"⁵⁵. De olika stamsamhällena bosatta i landets norra territorier (Tallensi, Gorensi, Mamprusi, Namnam och Kusaasi) kan alltså definieras som bestående av mindre heterogena familjemiljöer som genom släktskapsband har anknytningar till varandra, och Fortes beskrivning hjälper oss att förstå samhällslivets dynamik, en spegelbild av familjelivets.

Den tallensiska familjestrukturen beskrivs av antropologen som en patrilineär sådan, det vill säga att den kännetecknas av ett starkt förhållande mellan far och son, som tillsammans erhåller auktoriteten inom samhället. En sådan uppfattning står i stark kontrast med den stereotypa bild vi har av den västerländska familjen, som Fortes benämner bilateral, det vill säga att dess kärna ligger i äktenskapet mellan föräldrarna som tillsammans erhåller

⁵⁴ "Meyer Fortes Diary 1936", Vol. 2, 19 september 1936, s. 24 i Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934-37*, ss. 633-634

⁵⁵ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 62

auktoriteten inom familjen (som ändå till en viss grad kan uppfattas som ett mikrokosmos för samhället).⁵⁶

En sådan diskrepans mellan två väldigt olika syner på familjeförhållande har en uppenbarlig implikation i fråga om maktförhållande inom respektive miljö: på grund av att vi lägger större värde vid det äktenskapliga förhållandet, medan stamsamhällets kärna utgörs av relationen mellan fadern och sonen, så är maktsätet i den västerländska familjestrukturen mer centraliserat. Stammarnas familje- och samhällsstruktur var dock dömd att påverkas och undermineras, som jag kommer att gå in på senare, av det brittiska styret.

Styret som Storbritannien etablerade först vid landets kustområde (1874), senare i Ashanti-området (1896) och slutligen i de Norra Territorierna (1902) var, som vi sett, ingen abrupt process och vid Fortes' första inblick i jordbrukssamhällets vardag konstaterade han att där man främst la märke till inflytandet av det utländska styret var i dess "politiska" (eller rättare sagt administrativa) sfär.⁵⁷

Under 1900-talets första tre decennier försökte britterna tillämpa ett direkt styre över samtliga territorierna, en plan som visade sig vara dömd att gå under på grund av att stamsamhällen i norra delen av landet var så pass avlägsna från den centrala distriktskommisarien att en direkt kontroll framstod som omöjlig. Slutligen undergick de Norra Territorierna en radikal politisk omorganisation mellan 1931 och 1936, som slutade med att ett indirekt styre tillämpades istället, vilket innebar utnämningen av lokala auktoriteter, införandet av ett skattesystem samt att en ekonomisk utvecklingspolitik startades och de sociala tjänsterna ökade.⁵⁸

Efter sekelskiftet började de två utländska huvudkontoren i landet, det lagstiftande och det verkställande rådet, som varit verksamma ända sedan 1800-talets mitt och som utgjorde de två centrala sätena för den koloniala makten⁵⁹, stödjade den ena stamhövdingen framför den andra och utnämna talesmän för de mest isolerade samhällena, ett uppdrag som distriktskommisarien själv kände nödvändigheten att ta ansvar för.⁶⁰ Den oundvikliga konsekvensen av detta beslut var en underminering av de maktförhållande som hittills hade garanterat de traditionella samhällenas socialpolitiska balans.

Fortes närvaro inom stammen och främlingskapet i förhållande till dess invånare som han försökte övervinna uppfattade han ganska snart som ytterligare en faktor av obalans: antropologen var för de tallensiska samhällen en fanbärare för landets koloniala mak. Vad han

⁵⁶ Meyer Fortes, "Primitive Kinship" i *Scientific American*, vol. 200, June, 1959, s. 153

⁵⁷ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 13

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ LaVerne Berrette Berry, *Ghana: A Country Study*, s. 18

⁶⁰ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 13

lade märke till var att "each party aggrandizes itself in its legends of origin – lying, of course to impress the white man! The black man is least devoted to his own traditions, if they stand in the way of profit"⁶¹. En sådan inställning kan bäst förklaras i anknytning till deras traditioner och religiösa sfär, vilket jag kommer att behandla i följande kapitel, men jag uppfattar ändå att citatet ovan förser med en klarare förståelse om den utländska förvrängningen av de traditionella maktstrukturerna.

Bassana Moshi, talesmannen som utnämndes av distriktkommissarien, framstår som ett mest lämpligt exempel för denna förändring då Fortes, i en intervju med samhällets invånare, märkte att han utnyttjade sin nya post så gott han kunde. Vad Fortes betonar är den mest uppenbara följden av en förändrad samhällsstruktur, nämligen att "coercion and extortion were practiced, under cover of meeting the requirements of the white man";⁶² en av antropologens informatörer berättade "if you don't give Bassana something your case will never reach the DC" samtidigt som han själv anmärkte att "tribute flowed into his household in the form of both produce and young women".⁶³ Den sneddrivningen av den traditionella samhällsstrukturen illustreras ganska tydligt genom det citat jag öppnade det föregående kapitlet med ("The almost complete absence of economic differentiation, by occupation or by ownership of resources [...]").

Sonia Fortes anmärker i en av sina dagböcker att hennes uppfattning var att Bassana förkroppsligade "the local aristocracy" och att han av befolkningen kallades för "salmeja" (fanjunkare) på grund av att han hade varit soldat innan han tjänstgjorde hos distriktkommissarien.⁶⁴ Att Bassana fick en så pass hög social status framstår som obegripligt för urinvånarna, vilka nu befann sig under hans auktoritet eftersom fanjunkare och aristokrati var begrepp som de inte varit bekanta med förrän kontakten med västvärlden uppstod, men framför allt var han inte ursprungligen ifrån Taleland utan var född i det närliggande distriktet Mossi i den franska Upper Volta.⁶⁵

Nambiong var namnet på en av Tallensi-stammens politiska, eller snarare administrativa, chefer (en post som kallades för Tongrana) och om Bassana hade utnämnts av den brittiska distriktkommissarien till talesman för den tallensiska stammen så erhöll Nambiong den traditionella auktoriteten inom samhället, en roll som hade funnits redan innan

⁶¹ "Meyer Fortes Diary 1936", Vol. 1, 27 juli 1936, s. 217 i Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934–37*, s. 635

⁶² Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 250

⁶³ "Meyer Fortes Diary 1934", Vol. 2, 6 september 1934, s. 168 i Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934–37*, s. 630

⁶⁴ "Sonia Fortes Diary 1934", Vol. 1, 1 mars 1934, s. 89 i Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934–37*, s. 629

⁶⁵ Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934–37*, s. 629

engelsmännens ankomst.⁶⁶ Nambions status som stamhövding hade dock ändå undergått en förändring i och med det allt starkare grepp som Administrationen började få om de Norra Territoriernas interna affärer. Efter ett samtal med chefen skrev Fortes i sin dagbok:

Tongrana never in the past had as much control over his own people, as he has now, in virtue of the white man's administrative arrangements. But the very same [authority] which gives him such control also robs him of initiative, defeats his power of using sanctions which conform with the social organization. He is today more afraid of the white man than of anybody or any power whatsoever.⁶⁷

Fortes uppfattning om den skenbara friheten som det brittiska styret lämnade åt stammarnas traditionella auktoriteter framstår här tydligt: den ökade handlingsfriheten som Tongrana nu erhöll var i själva verket en fiktiv fasad bakom vilken Administrationen kunde utöva en allt starkare kontroll över samhället utan att dess invånare skulle känna sig helt och hållet maktlösa inför det utländska herraväldet.

Distriktkommisariens plan var att genomföra en förändring av de lokala samhällenas organisation och omstrukturera dessa till avbild av en mer igenkännlig samhällsbild, nämligen den västerländska. Detta skulle på så sätt leda till en djupare förståelse av den främmande kulturen och skulle underlätta styret, en plan som förverkligades år 1933 då den nya administrationen av de Norra Territorierna officiellt invigdes.⁶⁸ De brittiska ämbetsmännen i landet strävade efter "a centralized, pyramidal organisation of executive authority among the clan heads of the Tallensi"⁶⁹: detta innebar att stambefolkningarna nu för första gången i deras historia skulle bli medvetna om vilken roll en institution (om än en metaforisk sådan som det västerländska styret kan sägas vara) spelar i samhället. Den brittiska agendan anknyter återigen till den mest väsentliga skillnaden som Fortes anser skilja vår samhällsstruktur från urbefolkningens, nämligen familjemiljöns släktskapsband och maktförhållandens dynamik. Den europeiska bilaterala familjekärnan börjar nu tränga in i det isolerade tillståndet som under seklerna hade bevarat det lokala patrilineära systemet, och styrt samhällsförhållandena inom stammarna; maktsätet centraliserades nu i Administrationens huvudkontor som kan sägas ha tagit an sig rollen av en figurativ förmyndare för de, i dess uppfattning primitiva, lokala samhällena.

⁶⁶ Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934-37*, s. 631

⁶⁷ "Meyer Fortes Diary 1935", Vol. 4, 22 februari 1935, s. 6 i Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934-37*, s. 636

⁶⁸ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 250

⁶⁹ Ibid.

Den religiösa sfärens och trossystemets ”kommersialisering”

Den tallensiska uppfattningen om släktskap präglar i lika hög grad deras religiösa traditioner som den administrativa och ekonomiska sfären. Dessa är tre starkt sammanvävda samhällsliga dimensioner vars samband Fortes uppfattade som en nyckel till förståelsen för stammarnas egenart i förhållande till den västerländska samhällsstrukturen, och förser med ytterligare en aspekt som snart skulle undermineras av det utländska styret.

Antropologen anmärker att denna religiösa tro, som vilade på individens förfäder vilka blev till gudomar och kommunicerade genom naturen och naturliga fenomen, är sammanvävd i vardagslivet och utgör den huvudsakliga faktorn till harmoni inom samhället samtidigt som den bidrar till skapelsen av den bild som en främling uppfattar vid en första inblick i den sociala dynamiken, en bild av stabilitet, tolerans för de hårda levnadsförhållanden och konformitet.⁷⁰ De olika stammarnas avsaknad av en politisk enhet kompenseras av deras religiositet knutet till det förflutna, en religiös läggning som delas av de flesta afrikanska stamsamhällen.⁷¹

Undermineringen av det tallensiska trossystemet låg inte, som man skulle kunna tro, i införandet av den kristna läran bland de mest isolerade stammarna. Fortes anmärker i sin senare monografi, *Religion, Morality and the Person: Essays on Tallensi Religion*, att det inte var förrän i början på 1960-talet som ”school and literacy have brought acquaintance with the modern European-oriented world views and patterns of living to the Tallensi” vilket medförde en långsam spridning av kristendomen bland de norra stammarnas befolkning.⁷²

Anledningen till att den västerländska närvaron och det indirekta styret blev ett hot för även stammarnas religiösa sfär (en gemensam grund som symboliserade en anmärkningsvärd social integration som de hade uppnått innan det brittiska maktövertagandet) låg både i en förändring av maktförhållandena, samt i kontakten med en valutabaserad ekonomi.⁷³ Under trettioalets mitt blev Fortes vittne till ett flertal konflikter vilka splittrade både det tallensiska samhället och dess förhållande med de övriga stammarna. En maktkamp hade uppstått för att vinna gehör hos den brittiska

⁷⁰ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 9

⁷¹ Meyer Fortes, *Religion, Morality and the Person: Essays on Tallensi Religion*, Cambridge, Cambridge University Press, 1987, s. 66

⁷² Ibid. s. 248

⁷³ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 24

distriktkommissarien. Det enda som den lokala befolkningen kände befogenhet över att göra anspråk på, ljuga över och förvränga, var den individuella historia och förfädernas vikt för samhällets välfärd, ytterst betydelsefulla faktorer för de traditionella maktstrukturerna.⁷⁴

Antropologen redovisar i sin senare monografi om den tallensiska religionen för en debatt han bevittnade redan vid sin första vistelse. Händelsen kan ses som ytterligare en förklaring till den obalans som det indirekta styret, i synnerhet möjligheten till personlig ekonomisk vinst, medförde. Som jag nämnt ovan vilar den tallensiska religionen inte bara på dyrkan av förfäderna utan även på naturliga element, djur som anses vara reinkarnerade släktingar eller fenomen som uppfattas som deras vilja. Debatten hade uppstått då stammens äldsta och mest traditionalistiska medlemmar hade upptäckt en död krokodil i närheten, vilket hade väckt deras upprördhet. Djuret, som betraktades som det heligaste av alla, hade dräpts på grund av att dess skin och klor hade ett mycket högt marknadsvärde.⁷⁵ Som antropologen vittnar om i en dagbok "the black man is least devoted to his own traditions, if they stand in the way of profit".⁷⁶ Vad som är viktigt att understryka är att med citatet ovan menar inte Fortes den lokala befolkningen i sin helhet utan endast den yngsta generationen han kom i kontakt med, som visade en öppenhet inför en assimilering av en västerländsk levnadsstil.

För att förstå i hur pass hög grad det brittiska styret, och återigen de ekonomiska förhållanden, underminerade stammens rituella och religiösa traditioner är det därutöver nödvändigt att nämna den mångfald religiösa vallfärdsplatser utspridda runtom i Taleland, de så kallade *Bɔyar*, dit man for för att hylla förfäderna samt be om deras skydd och välsignelse.⁷⁷ Varje *Bɔyar* har en viss inflytandesfär beroende på vilken släktstam den är knuten till och ansvaras av en Tendaana (en post som, precis som den administrativa auktoriteten Tongrana, erhålls av ett av släktlinjens överhuvud) som utnämns till den andliga chefen.⁷⁸ Dessa två makter, den administrativa och den religiösa, hade fram till att Administrationen tillämpade det indirekta styret i de Norra Territorierna garanterat en balans inom de enskilda stammarna; fördelningen av politiska och rituella uppgifter bland släktets överhuvud var så pass noggrant genomtänkt att det hade varit omöjligt för den ena att göra anspråk på företräde framför den andra.⁷⁹

Vid pilgrimsfärderna till de heliga platserna skulle man enligt traditionerna ta med en tribut eller ett offer för att förvissa sig att ens bön tillfredsställdes eller att ett brott förläts. I

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Fortes, *Essays on Tallensi Religion*, s. 249

⁷⁶ "Meyer Fortes Diary 1936", Vol. 1, 27 juli 1936, s. 217 i Parker, *Meyer Fortes in Northern Ghana: 1934–37*, s. 625

⁷⁷ Fortes, *The Dynamics of Clanship*, s. 81

⁷⁸ Ibid. s. 80

⁷⁹ Ibid. s. 251-252

forna tider, det vill säga innan man kom i kontakt med en valutabaserad ekonomi, bjöd pilgrimer endast på materiella gods och livsmedel, gåvor som i hemlighet fördelades bland de olika släkternas Tendaana.⁸⁰ En sådan omfördelning av varor, om än endast bland vad som kan ses som samhällets religiösa oligarki, utgjorde ändå en bidragande faktor för en rörlighet av tillgångar inom samhällena i sin helhet, på grund av att känslan av gemenskap var djup inrotad i samhällslivet innan kontakten med den västerländska valutan. Möjligheten till kapitalackumulering började växa fram i samband med denna kontakt, vilket skedde vid 1910-talets slut då stammarna från de Norra Territorierna började knyta förhållande med invånarna i Ashanti-området och de mer urbaniserade delarna av landet vid kustområdena; ytterligare en följd av kontakten var att en kunskap och en nyfikenhet om de tallensiska "fetischerna" spreds i resten av landet. Följaktligen ökade pilgrimsströmmen drastiskt samtidigt som gåvorna till de olika Tendaana började innefatta även utländsk valuta: vad Fortes anmärker är att "rich and poor, farmers, traders, chiefs, commoners, literate and illiterate, pagans and Christians joined the stream. To-day this traffic is a major industry of the Tong Hills".⁸¹

För att förklara kontrollen som det brittiska styret snart började utöva över pilgrimstrafiken till vallfärdsplatserna i de norra delarna av landet ägnar Fortes ett antal sidor både i sin monografi och sina dagböcker åt att presentera talesmannen för slakten Tenzugu vid namn Golibdaana, i författarens ord "a man of unbounded ambition"⁸². Golibdaana hade länge ansvarat för sin *Bɔyar* och dess organisation, och hade utnämnts av distriktskommisarien till talesman för hela det tallensiska samhället, en post som han snart började utnyttja genom att monopolisera pilgrimsflödet från kusten och behålla stora delar av tributerna av vilka han delade endast en marginell del med de övriga religiösa ämbetsmännen. För att förstå i vilken utsträckning Golibdaana drog nytta av sin position räcker det med att läsa den beskrivningen som Fortes ger av hans bostad: "it is enough to see his huge and well-kept homestead, his eighty wives, the sumptuous clothes he affects, the extravagance of his gifts to friends and adherents, to realize that he must derive an income of several hundred pounds a year entirely from this pilgrim traffic"⁸³.

Antropologen förklarar vidare att bland de traditionella posterna, som Golibdaanas, hos de afrikanska samhällena vilka knutit kontakt med Västerlandet och blivit medvetna om dess ekonomi var det mycket vanligt att girighet och självintresse kom i första hand. Den

⁸⁰ Ibid. s. 253

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid. s. 254

⁸³ Ibid.

oundvikliga följderna av Golibdaanas monopol över pilgrimstrafiken, och den personliga vinsten som han ackumulerade, ledde snart till en öppen avundsjuke bland resten av familjerna, som började framlägga bevis för och göra anspråk på deras rätt till ansvarstagande.⁸⁴ Vid de åren som Fortes rörde sig i de Norra Territorierna bevittnade han ett nätverk av komplotter och konspirationer mellan Golibdaana och de övriga religiösa överhuvuderna inför vilken de äldsta stammedlemmarna visade en neutral ställning, ibland färgad av ett medlidande för Golibdaanas konkurrenter som drabbades av disharmonin som hans stora ambitioner hade medfört.⁸⁵

Sammanfattning och avslutning

Den ekonomiska, politiska och religiösa dimensionen i det tallensiska stamsamhället är alltså centrala aspekter i vardagslivet starkt sammanbundna med varandra, och förklarar mycket väl hur Meyer Fortes uppfattade den undersökta förändringsprocessen mellan 1934 och 1937, samtidigt som stammarnas karakteristiska syn på familjeförhållande bidrar till en fullständig förståelse av skiftet som antropologen bevittnar. I synnerhet ligger den mest betydelsefulla faktorn till obalans som den brittiska administrationen av de Norra Territorierna medförde i tillämpningen av ett indirekt styre i hur det kom att påverka auktoritetens dynamik inom de olika stammarna, en förändring som präglade i lika hög grad de tre samhälleliga dimensioner som jag redan har redovisat för.

Den mest tydliga anledningen till att de Norra Territoriernas ekonomiska sfär genomgick en så pass stark förändring ligger i kontakten som de yngre generationerna hos stambefolkning knöt med landets kustområde då de började arbeta i städerna för att bidra till familjens ekonomiska försörjning. Detta innebar att individen uppnådde en självständighet i förhållande till stammiljön, som stod i kontrast med känslan av gemenskap som hittills hade kännetecknat jordbrukssamhällena. Konsekvensen av ett sådant möte var att de hittills mest isolerade stammarna öppnades inför en valutabaserad ekonomi, vilket ledde till att en girighet spreds bland släktlinjernas överhuvud och de av den brittiska Administrationen utnämnda talesmännen samt att en medvetenhet om möjligheten till personlig vinst och

⁸⁴ Ibid. s. 255

⁸⁵ Ibid. s. 256

kapitalackumulering ökade. Införandet av ett skattesystem bland de engelska protektoraten utgjorde höjdpunkten för undermineringsprocessen av den traditionella ekonomiska strukturen.

De engelska distriktskommisariernas strävan efter att reformera stamsamhällets sociala struktur genom att införliva ett pyramidalt hierarkiskt system och därefter placera sig själva på toppen skulle ha garanterat en bättre kontroll över de annekterade territorierna samt en djupare förståelse av deras kultur. Eftersom ett direkt styre hade visat sig vara för mödosamt låg alternativet i utnämningen av ett antal talesmän för stamsamhällena i Taleland vilka snart kom i konflikt med de traditionella auktoriteterna. Detta beslut kan ses som den mest betydelsefulla förklaringen som Fortes uppfattade ligga i grunden för den påverkan av stamsamhällets politiska, eller rättare sagt administrativa, sfär som den utländska administrationen medförde. Sammanfattningsvis kan samhället i sin helhet sägas ha övergått från att vara ett folkstyre till att regleras av en oligarki, bestående av de få talesmän utnämnda av den brittiska distriktskommisarie som så småningom blev *primus inter pares* i förhållande till stammarnas traditionella auktoriteter.

Begreppet "kapitalackumulering", som jag har valt att använda mig av, har i min mening en djupare innebörd än dess rent ekonomiska karaktär: erhållandet av pengar innebar erhållandet av makt i en social miljö där ekonomiska intresse aldrig hade spelat någon roll i den samhällsliga dynamiken. Dessa två faktorer som bidrog till en social obalans förklarar slutligen hur det utländska styret underminerade den tredje av de tre här behandlade samhällsliga dimensionerna, nämligen den religiös-rituella. Utnämningen av Golibdaana till talesman för det tallensiska samhället i sin helhet, vars auktoritet snart krockade med de enskilda släktlinjernas religiösa chefer, samt det alltmer växande pilgrimsflödet från landets södra del som införde den brittiska valutan bland de isolerade stammarna, låg i grunden för förändringen av denna sista aspekt.

Vad som tydligt framstår ur Fortes etnografiska verksamhet är rollen som den yngsta generationen spelade för stammarnas invigning till och assimilering av en västerländsk levnadsstil och för ett allmänt avståndstagande från den mängd totem och tabu som kännetecknade jordbrukssamhällets rituella-religiösa sfär. En sådan mer progressiv inställning inför en samhällslig evolution stod i stark motsättning med den konservativa ställningen som delades av stammarnas äldsta medlemmar och de flesta bland släktlinjernas överhuvud. Antropologen bevittnar hur denna interna konflikt uppenbarar sig i frågan om cirkuleringen av västerländska produkter, i synnerhet klädesplagg, vid erhållandet av en högre social status (som vi har sett i Tongranas fall,

som kände sig överväldigad av den allt större auktoriteten han delegerades till av distriktkommissarien) och slutligen vid konflikten mellan Golibdaana och de övriga religiösa överhuvuden (inför vilken de äldsta stammedlemmarna tog ståndpunkt mot den förstnämnda och hans girighet).

Gällande de förebilderna som i högsta grad kan sägas ha påverkat Fortes i sin undersökning, och framför allt i hur han uppfattade en samhälllig struktur och dess drivkraft, är Radcliffe-Browns inflytelse allra starkast (om man jämför med Malinowskis sociobiologiska teori), vars uppfattning är att i grunden av antropologens verksamhet bör ligga en undersökning om de ömsesidiga förhållandena individer sinsemellan som kontextualiseras av samhällslivets dynamik. Det förmodligen största bidraget som Fortes är känd för i de socialantropologiska kretsarna är den forskning han gjorde om rollen som genealogin spelade i samhällslivet inom de afrikanska stammiljöerna, som därmed kan uppfattas som en omtolkning av sin mentors definition. Fortes' forskning kulminerade förutom i de av mig använda artiklar och böcker, även i hans senare mest berömda forskningsmonografier *The Web of Kinship Among the Tallensi* från 1949 och *Kinship and the Social Order* från 1969.

Mitt val att undersöka hur en västerländsk antropolog uppfattade en kulturkrock mellan sin egen "värld" och ett så pass främmande samhälle beror på att den akademiska generationen som han tillhörde representerade en milsten för socialantropologiska studier, en disciplin som hade förgrenat sig från den tidigare sociologiska läran. August Comte betraktas, som jag har nämnt, idag som sociologins grundare, den förste som visade en vilja att studera samhällsstrukturer och deras evolution. Agendan som han framförde, att undvika ett samhälles undergång under en period då dess traditioner underminerades, fördes sedan vidare och utvecklades av Emile Durkheim (1858–1917) och nådde slutligen 1900-talets antropologer. Meyer Fortes "representativitet" för sitt studiefält beror enligt min uppfattning just på att han lyckades bevara Comtes lära då han, under den brittiska kolonialismens sista decennier, väckte uppmärksamhet om en främmande kultur som han fruktade skulle gå under genom en fullständig assimilering av en västerländsk levnadsstil.

Uppsatsens mest väsentliga bidrag till den senare forskningen som har gjorts kring Meyer Fortes' verksamhet ligger sammanfattningsvis i mitt val att angripa antropologens undersökning först och främst med hänsyn till den socialhistoriska kontexten som trettiotalets Ghana befann sig i. John Parker fastnar i sin forskningsartikel från 2013 vid vad som kan ses som en mikrohistoria i Fortes vistelse i de Norra Territorierna, vid de förhållande som Meyer och Sonia etablerade med Tongrana Nambiong, stammens traditionella auktoritet, Golibdaana, talesmannen utnämnt av den brittiska administrationen samt den unga översättaren som möjliggjorde kommunikationen mellan paret och samhället, Anaho Bari. Parkers beskrivning av Fortes erfarenhet, och redovisningen han framlägger om den koloniala kontexten som han befann sig i, görs alltså först och främst genom dessa tre gestalters ögon. Deras ord, som Meyer redovisar för i dagböckerna, blir till en förklaringsmodell för att förstå det brittiska styrets underminering av de lokala traditionerna. De tre män är förstas betydelsefulla för att fullständigt förstå den undersökta förändringsprocessen men vad som försummas i Parkers text är en tydlig redogörelse för de tre av mig analyserade samhällliga dimensionerna, den ekonomiska, administrativa och religiösa.

Källmaterial

Berry, LaVerne Berrette, *Ghana: A Country Study*, Washington, D. C.: Federal Research Division, Library of Congress, 1995

Busia, Kofi Abrefa, "The Dynamics of Clanship among the Tallensi: Being the first part of an analysis of the social structure of a Trans-Volta tribe" i *International Review of Mission*, 1946, Vol. 35, n.4, ss. 459–461

Diary of Meyer Fortes, 1934-1937, Vol.1-4

Drucker-Brown, Susan, "Notes Toward a Biography of Meyer Fortes", i *American Ethnologist*, Maj 1989, Vol. 16, n. 2, ss. 375-385

Drucker-Brown, Susan, "Obituary" i *Royal Anthropological Institute News (RAIN)*, 1983, n. 56

Firmin-Sellers, Kathryn, "African Political Systems" i *Journal of Third World Studies*, 1997, 14(2), ss. 187–190

Fortes, Meyer, *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi*, London, Oxford University Press, 1945

Fortes, Meyer, "Primitive Kinship", i *Scientific American*, June 1959, vol. 200, n. 6, ss. 146-159

Fortes, Meyer & Mayer, Doris, "Psychosis and Social Change among the Tallensi of Northern Ghana", i *Cahiers d'études africaines*, 1966, vol. 6, n. 21, ss. 5-40

Macionis, John J. *Sociology*, 14: e upplaga, Gambier, Pearson Education Inc, 2012

Malinowski, Bronislaw, "The Group and the Individual in Functional Analysis", i *American Journal of Sociology*, Maj 1939, Vol. 44, n. 6, ss. 938-964

Parker, John, "The Dynamics Of Fieldwork Among The Talensi: Meyer Fortes In Northern Ghana, 1934–7", i *Africa*, Cambridge University Press, 2013, ss. 623-645

Radcliffe-Brown, A. R. "Review of *The Dynamics of Clanship Among the Tallensi* by Meyer Fortes" i *Africa*, 1946, Vol. 16, n. 3, s. 195

Radcliffe-Brown, A. R. "Functionalism: A Protest", i *American Anthropologist*, 1949, Vol. 51, n. 2, ss. 320–323

Wright, Edmund, *A Dictionary of World History* (digitala databas), Oxford University Press, 2015, URL:
<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780192807007.001.0001/acref-9780192807007-e-1143?rskey=z8CJuB&result=1141> (hämtad: 12/11/2019)